

Լիլիթ Շիրվանյան

ՀՀ գլխավոր դատախազության պետական իշխանության դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերում վարչության ավագ դատախազ

**ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԸ ՉԿԱՏԱՐԵԼԸ ԿԱՐՎ
ԴՐԱ ԿԱՏԱՐՄԱՆԸ ԽՈՉԸՆԴՈՏԵԼԸ¹**

Համառոտագիր

Հոդվածը նվիրված է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածով նախատեսված՝ դատական ակտը չկատարելու կամ դրա կատարմանը խոչընդոտելու հանցակազմի իրավական որակման հիմնախնդիրներին, ինչը պայմանավորված է նրանով, որ նույնական փաստական հանգամանքների առկայության պայմաններում ՀՀ իրավասու տարբեր մարմինների կողմից ցուցաբերվում են հիշյալ հոդվածով նախատեսված հանցագործության որակման տարբեր մոտեցումներ, որոնք պայմանավորված են բազմաթիվ օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառներով: Օբյեկտիվ պատճառների շարքը պետք է դասել հիմնականում գործող օրենսդրական կարգավորումները, դրանց տարաբնույթ մեկնաբանությունները և կիրառման հետ կապված առանձնահատկությունները:

Սուբյեկտիվ պատճառների շարքը պետք է դասել կոնկրետ քրեական վարույթի փաստական հանգամանքներով պայմանավորված քննության առանձնահատկությունները:

Նշված հանցագործության վերաբերյալ քրեական վարույթների քննության ընթացքում առավել հաճախ խնդիրներ են առաջանում՝ կապված հանցագործությունների որակման, արդյունավետ քննության տակտիկայի ընտրության, պարտադիր կատարման ենթակա քննչական գործողությունների կատարման, պարզաբանման ենթակա հանգամանքների հստակեցման և այլ հարցերի հետ:

Հոդվածում ուսումնասիրվում են նշված հանցակազմի տարրերը և դրանց համատեքստում ներկայացվում են վկայակոչված հանցակազմին իրավական գնահատական տալիս գործնականում ծագած խնդրահարույց իրավիճակները՝ առաջարկելով դրանց հաղթահարման կապակցությամբ համապատասխան իրավական լուծումներ:

Հոդվածում գուգահեռներ են տարվում ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածով նախատեսված՝ դատական ակտը չկատարելու կամ դրա կատարմանը խոչընդոտելու և ՀՀ քրեական օրենսգրքի 441-րդ հոդվածով նախատեսված՝

¹ Հոդվածը ներկայացվել է 07.03.2024 թ., գրախոսվել է 14.05.2024 թ.:

պաշտոնեական լիազորությունները չարաշահելու կամ անցնելու հանցակազմերի միջև, ներկայացվում են դրանց տարանջատման հիմնական չափանիշները:

Կատարված ուսումնասիրությունն ուղղված է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածով նախատեսված հանցագործության իրավական որակման կապակցությամբ գործնականում միատեսակ կիրառություն ապահովելուն, ինչպես նաև ծագած որոշակի խնդրահարույց իրավիճակները լուծելուն:

Հիմնաբառեր – դատական ակտ, դատական ակտը չկատարելը, դատական ակտի կատարմանը խոչընդոտելը, հարկադիր կատարման միջոցներ, պաշտոնեական լիազորությունների չարաշահում:

Ներածություն

Եվրոպայի խորհրդի «Ժողովրդավարություն իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովի (այսուհետ՝ Վենետիկի հանձնաժողով) կողմից ընդունված «Իրավունքի գերակայության հսկիչ ցանկ»-ը, ի թիվս այլնի, Եվրոպայի խորհրդի մասնակից պետություններում իրավունքի գերակայության գնահատման չափանիշ է դիտարկում իրավական որոշակիությունը, որի դրսևորումներից է *res judicata* սկզբունքը: Այս սկզբունքի պահանջն է, ի թիվս այլնի, վերջնական դատական ակտերի կատարման ապահովումը: Դատական ակտը չկատարելու արդյունքում իմաստագրվում է դատական պաշտպանության իրավունքը և իրավունքի գերակայությունը²:

Վենետիկի հանձնաժողովի «Իրավունքի գերակայության մասին զեկույց»-ի³ համաձայն՝ իրավական որոշակիությունը պահանջում է հարգել *res judicata* սկզբունքը, ըստ որի՝ ի թիվս այլնի, ներպետական դատարանների վերջնական դատական ակտերը չպետք է կասկածի տակ դրվեն:

Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 2003 թվականի սեպտեմբերի 9-ի «Դատական ակտերի կատարման մասին» Rec(2003)17 հանձնարարականում ամրագրված է. «Մասնակից պետություններն ունեն պարտականություն՝ երաշխավորելու վերջնական և պարտադիր դատական ակտերի կատարումը»: Հանձնարարականի «Կատարման ընթացակարգերը» բաժնի 1.6 կետի համաձայն՝ որպեսզի կատարման ընթացակարգը լինի հնարավորինս արդյունավետ, դատական ակտերը պետք է կատարվեն կիրառելի օրենքներին ու դատական ակտերին համապատասխան: Ցանկացած օրենք պետք է լինի բավարար չափով մանրամասն՝ ապահովելու համար գործընթացի որոշակիությունն ու թափանցիկությունը, կանխատեսելիությունն ու արդյունավետությունը⁴:

² Տե՛ս Վենետիկի հանձնաժողովի 2016 թվականի մարտի 18-ի «Իրավունքի գերակայության հսկիչ ցանկ», CDL-AD(2016)007, 107-րդ կետ:

³ Տե՛ս Վենետիկի հանձնաժողովի 2011 թվականին մարտի 25-26-ի «Իրավունքի գերակայության մասին զեկույց», CDL-AD(2011)003rev), 46-րդ կետ:

⁴ Տե՛ս Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 2003 թվականի սեպտեմբերի 9-ի «Դատական ակտերի կատարման մասին» հանձնարարական, Rec(2003)17:

Նշված հանձնարարականի արդյունավետ կատարումն ապահովող ուղե-
ցույցի (ընդունված Արդարադատության արդյունավետության եվրոպական
հանձնաժողովի (CEPEJ) կողմից) համաձայն՝ իրավունքի գերակայության ապա-
հովման և դատարանների նկատմամբ վստահության ապահովումը պահանջում
է դատական ակտերի կատարման արդյունավետ և արդար գործընթաց:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի հետևողականորեն ձևավոր-
ված նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ Մարդու իրավունքների և հիմնարար
ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի⁵ 6-րդ հոդ-
վածով երաշխավորված արդար դատաքննության իրավունքի կարևոր բաղադրիչն
է անձի օգտին կայացված օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի կատարումն
ապահովելու իրավունքը: Այս առնչությամբ, մասնավորապես, Եվրոպական դատա-
րանը գտել է. «Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով երաշխավորված արդար
դատաքննության իրավունքը երևակայական կլիներ, եթե պետության իրավական
համակարգը թույլ տար, որ վերջնական և պարտադիր ուժ ունեցող դատական ակ-
տերը մնային անկատար՝ ի վնաս կողմի: Դժվար կլիներ պատկերացնել, որ 6-րդ հոդ-
վածը, մանրամասն նկարագրելով կողմերին տրամադրվող դատավարական
երաշխիքները, չպաշտպաներ դատական ակտերի կատարումը. եթե 6-րդ հոդվածը
վերաբերեր բացառապես դատարանի մատչելիության իրավունքին ու դատավա-
րությանը, ապա կառաջանային իրավունքի գերակայության սկզբունքի հետ անհա-
մատեղելի իրավիճակներ: Ուստի, ցանկացած դատարանի կողմից կայացված
դատական ակտի կատարում պետք է դիտվի որպես արդար դատաքննության
անբաժանելի մաս՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի իմաստով⁶»:

Եվրոպական դատարանի հետևողականորեն ձևավորված պրակտիկայում
ընդհանուր մոտեցումը հանգում է նրան, որ դատական ակտը չկատարելը
սահմանափակում է դատարանի մատչելիության իրավունքը և անձին զրկում
արդյունավետ դատական պաշտպանությունից:

Ըստ Եվրոպական դատարանի՝ դատական ակտերի կատարման ներպետա-
կան ընթացակարգի բարդությունը կամ պետության բյուջետային համակարգը
չի կարող պետությանն ազատել յուրաքանչյուրի՝ ողջամիտ ժամկետում պարտա-
դիր և կատարման ենթակա դատական ակտի կատարման իրավունքը երաշխա-
վորելու պարտականությունից: Մասնակից պետությունների խնդիրն է իրենց
իրավական համակարգերը կազմակերպել այնպես, որ կարողանան կատարել
իրենց այս պարտականությունը⁷:

⁵ Տե՛ս «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին»
Եվրոպական կոնվենցիա, ՀՀ ԱԳՆ ՊՏ 2004.12.20/5(13), ընդունվել է 1950 թվականի նոյեմբերի
4-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 2002 թվականի ապրիլի 26-ին:

⁶ Տե՛ս *Hornsby v. Greece* թիվ 18357/91 գանգատով Եվրոպական դատարանի 1997 թվականի մարտի
19-ի վճիռը, կետ 40:

⁷ Տե՛ս *Burdov v. Russia* (No. 2) թիվ 33509/04 գանգատով Եվրոպական դատարանի 2009 թվականի
հունվարի 15-ի վճիռը, կետ 68:

Վերը նշված իրավական փաստաթղթերին ու դիրքորոշումներին համահունչ՝ «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» ՀՀ սահմանադրական օրենքի⁸ 13-րդ հոդվածն ամրագրում է օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի պարտադիրության սկզբունքը: Նշված հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերը պարտադիր են դրանց հասցեատերերի համար: Նույն հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտը չկատարելն առաջացնում է օրենքով նախատեսված պատասխանատվություն:

Նշված նորմերն առաջին հերթին ամրագրում են օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի պարտադիրության հատկանիշը: Այնուհետև՝ հստակեցնում են այն սուբյեկտների շրջանակը, որոնց վրա տարածվում է օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի գործողությունը. այդ սուբյեկտները տվյալ դատական ակտի հասցեատերերն են: Միաժամանակ, որպես օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի կատարումն ապահովող իրավական երաշխիք՝ օրենսդիրը նախատեսում է պատասխանատվություն՝ դատական ակտը չկատարելու համար: Օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտով սահմանված պահանջը դրա հասցեատերերի կողմից չկատարելը կամ այդ պահանջին չհամապատասխանող վարքագիծը ոչ իրավաչափ վարքագիծ է, որն առաջացնում է օրենքով նախատեսված պատասխանատվություն: Այսպիսով, օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի պարտադիրության հատկանիշի դրսևորումը նախևառաջ դրա հասցեատերերի՝ դատական ակտը կատարելու պարտականությունն է⁹:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, անդրադառնալով դատական ակտի պարտադիրության հատկանիշին, ամրագրել է, որ իրավական որոշակիության սկզբունքը, ըստ էության, երաշխավորում է օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի կայունությունը, ինչը, ի թիվս այլ հատկանիշների (անհերքելիություն, բացառիկություն, նախադատելիություն), ենթադրում է այդպիսի դատական ակտի պարտադիրությունը: Պարտադիրության հատկանիշը (...) ենթադրում է, որ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինները, իրավաբանական անձինք և քաղաքացիներն իրենց գործունեության ընթացքում պարտավոր են հաշվի առնել օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտը և իրավունք չունեն տվյալ դատական ակտով կայացված հարցի վերաբերյալ կայացնելու նոր որոշում¹⁰:

Դատարանի կողմից կայացված դատավճիռները, վճիռները կամ դատական այլ ակտերը ենթակա են պարտադիր կատարման բոլոր քաղաքացիների, պաշ-

⁸ Տե՛ս «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» ՀՀ սահմանադրական օրենք, ՀՕ-95-Ն, ընդունվել է 2018 թվականի փետրվարի 7-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 2018 թվականի ապրիլի 9-ին, ՀՀՊՏ 2018.02.12/10(1368):

⁹ Տե՛ս ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2023 թվականի մարտի 24-ի թիվ ՎԴ/8759/05/19 վարչական գործով որոշումը:

¹⁰ Տե՛ս ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2015 թվականի դեկտեմբերի 25-ի թիվ ԵԱԴԴ/0913/02/13 քաղաքացիական գործով որոշումը:

տոնատար անձանց և կազմակերպությունների կողմից: Առանց դատավճիռների, վճիռների ու որոշումների, իսկ որոշ դեպքերում նաև նախաքննության մարմինների ակտերի կատարումը ապահովող երաշխիքների՝ արդարադատություն չի կարող իրականացվել: Այդպիսի երաշխիքներից մեկն էլ նման ակտերը չկատարելու համար քրեական պատասխանատվության նախատեսումն է:

Դատական մարմինների կողմից կայացված ակտերի պահանջների չկատարման հետ կապված հանցագործությունները դասվում են արդարադատության դեմ ուղղված հանցագործությունների շարքը, ինչը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ արդարադատության բնականոն գործունեության բովանդակությունը կազմում են ոչ միայն դատավճիռների, վճիռների կամ այլ դատական ակտերի կայացումը, այլ նաև դրանց կատարումը, որը, կարելի է ասել, արդարադատության իրականացման հանգուցալուծումն է. այն կետը, որին ուղղված է արդարադատության իրականացման ողջ գործընթացը¹¹:

Դատական ակտը չկատարելու կամ դրա կատարմանը խոչընդոտելու հանցակազմի օբյեկտիվ կողմը

Այսպես, «Հ» քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածի 1-ին մասը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի, վճռի կամ դատական այլ ակտի կատարմանը խոչընդոտելու, ինչպես նաև օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռը, վճիռը կամ դատական այլ ակտը դրանով սահմանված ժամկետում կամ ժամկետ սահմանված չլինելու դեպքում՝ այն ուժի մեջ մտնելուց հետո մեկամյա ժամկետում, կամ տվյալ ակտի կատարման շրջանակներում հարկադիր կատարողի սահմանած ժամկետում պարտապանի կամ նրա իրավասու անձի կողմից չկատարելու համար, եթե դրա կատարումը հնարավոր չէ հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ, կամ տվյալ ակտով արգելված գործողությունն այդ արգելքի գործողության ժամանակահատվածում կատարելու համար:

«Հ» քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածի 2-րդ մասը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքը կատարելու համար, որը կատարվել է իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով¹²:

Նշված հանցակազմի օբյեկտիվ կողմը դրսևորվում է հետևյալ գործողությունների կամ անգործության կատարմամբ.

ա) օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի, վճռի կամ դատական այլ ակտի կատարմանը խոչընդոտելով,

¹¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք, Հատուկ մաս, Գ. Ղազինյանի խմբ., ԵՊՀ հրատ., 2012 թ., Երևան, 1023 էջ:
¹² Տե՛ս «Հ» քրեական օրենսգրքը, ՀՕ-199-Ն, ընդունվել է 2021 թվականի մայիսի 5-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 2022 թվականի հուլիսի 1-ին:

բ) օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռը, վճիռը կամ դատական այլ ակտը դրանով սահմանված ժամկետում կամ ժամկետ սահմանված չլինելու դեպքում այն ուժի մեջ մտնելուց հետո մեկամսյա ժամկետում, կամ տվյալ ակտի կատարման շրջանակներում հարկադիր կատարողի սահմանած ժամկետում պարտապանի կամ նրա իրավասու անձի կողմից չկատարելով, եթե դրա կատարումը հնարավոր չէ հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ,

գ) օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով, վճռով կամ դատական այլ ակտով արգելված գործողությունն այդ արգելքի գործողության ժամանակահատվածում կատարելով:

Անդրադառնալով քննարկվող հանցակազմի օբյեկտիվ կողմին՝ հարկ է նշել, որ գիտության մեջ վեճերի առիթ է հարցն առ այն՝ նշված հանցագործությունը կատարվում է գործողությամբ, թե՞ անգործությամբ: Տեսակետներից մեկի համաձայն՝ նշված հանցանքը կարող է կատարվել բացառապես անգործությամբ¹³, ինչը, մեր կարծիքով, իրավաչափ չէ, քանի որ առնվազն օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի, վճռի կամ դատական այլ ակտի կատարմանը խոչընդոտելն արտահայտվում է այնպիսի գործողությունների կատարմամբ, որոնք ուղղված են նշված ակտերի կատարման համար որոշակի արգելքներ, դժվարություններ և այլ խոչընդոտներ առաջացնելուն: Մեկ այլ տեսակետի համաձայն, որին մենք հարում ենք՝ նշված հանցանքը կարող է կատարվել թե՛ անգործությամբ, թե՛ գործողությամբ¹⁴:

Քննարկվող հանցակազմի օբյեկտիվ կողմը քննարկելիս հարկ է նշել, որ գործնականում տարբերվող իրավական մոտեցումներ են ցուցաբերվում թվարկվածներից «բ» ենթակետով ներկայացված՝ գործողության կամ անգործության իրավական որակման կապակցությամբ, մասնավորապես՝ սույն իրավադրույթի իմաստով.

պայման նախատեսող՝ «եթե դրա կատարումը հնարավոր չէ հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ» իրավակարգավորումը վերաբերում է պարտապանի կամ նրա իրավասու անձի կողմից միայն հարկադիր կատարման փուլում գտնվող օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռը, վճիռը կամ դատական այլ ակտը չկատարելուն, թե՞ նաև դեռևս հարկադիր կատարման փուլում չգտնվող, սակայն օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռը, վճիռը կամ դատական այլ ակտը չկատարելուն,

պայման նախատեսող՝ «եթե դրա կատարումը հնարավոր չէ հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ» իրավակարգավորումը վերաբերում է օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի, վճռի կամ դատական այլ ակտի գույքային, թե՞ ոչ գույքային բնույթի պահանջների կատարումն ապահովելուն, ուստի արդյո՞ք նշված իրավական նորմը կարող է քրեական պատասխանատվություն

¹³ Տե՛ս Наумов А. В., Российское уголовное право, курс лекций, том III, Особенная часть, 4-е изд., Москва, 2007 г., էջ 495:

¹⁴ Տե՛ս Курс уголовного права, особенная часть, том 5, под ред. Г. Н. Борзенкова, В. С. Комиссарова, Москва, 2002 г., էջ 205:

նախատեսել օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի՝ գույքային բնույթի պահանջները չկատարելու համար,

օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի, վճռի կամ դատական այլ ակտի պահանջների կատարման կապակցությամբ հարկադիր կատարման ո՞ր միջոցի կամ միջոցների գործադրմամբ է սպառվում դատական ակտերի հարկադիր կատարման հնարավորությունը, ինչին կհետևի արդեն քրեական պատասխանատվությունը:

Անդրադառնալով վերը թվարկված հարցերից առաջինին՝ հարկ է նշել, որ դատավճիռների, վճիռների կամ դատական այլ ակտերի կատարումն այն գործընթացն է, որի անխոչընդոտ իրականացումը, որպես այդպիսին, հիմնականում պայմանավորված է դատական ակտի հասցեատիրոջ՝ դատական ակտի պահանջները կատարելու կապակցությամբ արտահայտած կամքով, ուստիև՝ դրսևորած վարքագծով (խոսքը վերաբերում է բոլոր այն դեպքերին, երբ դատական ակտի հասցեատերն օբյեկտիվորեն հնարավորություն ունի կատարելու դատական ակտի պահանջները): Գործնականում բազմաթիվ են դեպքերը, երբ դատական ակտի հասցեատերերն այս կամ այն պատճառով հրաժարվում են օրինապահ վարքագիծ դրսևորել, ինչը խնդիրներ է առաջացնում դատական ակտի կատարման գործընթացում: Նշված խնդիրները լուծելու և դատավճիռների, վճիռների կամ դատական այլ ակտերի անխոչընդոտ իրականացումն ապահովելու նպատակով օրենսդրի կողմից նախատեսվել են դատական ակտերի կատարումն ապահովող մի շարք գործուն կառուցակարգեր՝ երաշխիքների կամ հարկադրանքի միջոցների տեսքով, որոնց շնորհիվ պետությունն ապահովում է արդարադատության փաստացի (դե ֆակտո) իրականացումը: Այդպիսի երաշխիքներից խստագույնը դատական ակտերը չկատարելու համար քրեական պատասխանատվության նախատեսումն է: Քրեական պատասխանատվության ենթարկելու գործիքակազմը, կարելի է ասել, վերջին՝ ամենախիստ միջոցն է դատական ակտերի կատարման ապահովման գործընթացում և կիրառվում է բոլոր այն դեպքերում, երբ դատական ակտի կատարումն այլ՝ ավելի մեղմ գործիքակազմի գործադրմամբ հնարավոր չէ ապահովել: Որպես այդպիսին հանդես է գալիս վարչաիրավական ներգործության միջոցը, որն իրականացվում է «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի¹⁵ (այսուհետ՝ Օրենք) 5-րդ հոդվածով նախատեսված՝ հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ: Նշված գործընթացը չհաջողելու դեպքում միայն պետությունը դիմում է առավել ծանր՝ քրեաիրավական ներգործության մեթոդի կիրառմանը: Այլ կերպ ասած՝ դատական ակտերի չկատարման համար պետությունը, նախևառաջ, գործադրում է վարչաիրավական ներգործության՝ հարկադիր կատարման միջոց-

¹⁵ Տե՛ս «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենք, ՀՕ-221, ընդունվել է 1998 թվականի մայիսի 5-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ին, ՀՀԳՏ 1998.06.15/12(45):

ները, որոնց անարդյունավետության դեպքում միայն անցում է կատարում քրեա-իրավական ներգործության միջոցների գործադրմանը՝ խուսափելով անձանց անհարկի քրեական պատասխանատվության ենթարկելուց այն իրավահարաբե-րությունները խախտելու համար, որոնց վերականգնումը հնարավոր է ապահո-վել վարչական ռեսուրսի արդյունավետ կիրառման շնորհիվ:

Վերոգրյալից հետևում է, որ պայման նախատեսող՝ «եթե դրա կատարումը հնարավոր չէ հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ» իրավակարգա-վորումը վերաբերում է ոչ միայն պարտապանի կամ նրա իրավասու անձի կող-մից հարկադիր կատարման փուլում գտնվող օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռը, վճիռը կամ դատական այլ ակտը չկատարելուն, այլև դեռևս հար-կադիր կատարման փուլում չգտնվող, սակայն օրինական ուժի մեջ մտած դա-տավճիռը, վճիռը կամ դատական այլ ակտը չկատարելուն: Նշվածից հետևում է, որ քանի դեռ դատական ակտի կատարման կապակցությամբ չեն գործադրվել հարկադիր կատարման միջոցները և դրանց գործադրման արդյունքում հնարա-վոր չի եղել ապահովել դատական ակտի կատարումը, խոսք չի կարող լինել դա-տական ակտը չկատարելու համար անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու մասին:

Անդրադառնալով վերը թվարկված հարցերից երկրորդին՝ հարկ է նշել, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածի 1-ին մասը, քրեական պատասխանատվու-թյուն նախատեսելով օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի, վճռի կամ դատա-կան այլ ակտի չկատարման համար, տարանջատում չի կատարել նշված դատական ակտերի գույքային և ոչ գույքային բնույթի պահանջների չկատար-ման միջև՝ շեշտելով միայն նշված դատական ակտերը հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ կատարելու հնարավորության բացակայության հան-գամանքը, որպիսի պայմաններում հարց է առաջանում՝ հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի ինչպիսի՞ գույքային՞, թե՞ ոչ գույքային բնույթի պահանջների կատարումն է հնարավոր ապահովել հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ: Այս առումով, նախևառաջ, անհրաժեշտ է պարզել՝ Օրենսդիրը հիշյալ իրավադրույթում պայ-ման նախատեսող՝ «եթե դրա կատարումը հնարավոր չէ հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ» նախադասությունն օգտագործելիս նկատի է ունեցել տակ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի կատարմանն ուղղված որոշա-կի հարկադիր կատարման միջոցների գործադրման հնարավորությունը, թե՞ այնպիսի հարկադիր կատարման միջոցների գործադրման հնարավորությունը, որոնք անվերապահորեն ապահովելու են օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի կատարումը: Նշված հարցի պատասխանից էլ բխում է վերը բարձրացված երկրորդ հարցի պատասխանը:

Այս առումով հարկ է նշել, որ Օրենքի 7-րդ գլուխը նվիրված է ոչ գույքային բնույթի կատարողական վարույթներին, որոնց ընթացքում հարկադիր կատարո-

դի կողմից կարող են կիրառվել Օրենքի 5-րդ հոդվածով նախատեսված համապատասխան հարկադիր կատարման միջոցները, ինչից հետևում է, որ Օրենքը հարկադիր կատարման միջոցներ է նախատեսել օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի թե՛ գույքային և թե՛ ոչ գույքային բնույթի պահանջների կատարման կապակցությամբ: Սակայն, եթե օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի՝ գույքային բնույթի պահանջների անվերապահ կատարումը հնարավոր է ապահովել հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ, այլ կերպ ասած՝ նման պայմաններում բացառվում է հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի չկատարման հնարավորությունը (խոսքը վերաբերում է բոլոր այն դեպքերին, երբ պարտապանն օբյեկտիվորեն հնարավորություն ունի կատարելու օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի գույքային բնույթի պահանջը), նույնը չի կարելի ասել օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի ոչ գույքային բնույթի պահանջների կատարման կապակցությամբ: Հարկադիր կատարողը Օրենքի 5-րդ հոդվածով նախատեսված համապատասխան հարկադիր կատարման միջոցը (օրինակ՝ որոշակի գործողություններ կատարելուն պարտավորեցնելու մասին որոշում կայացնելը) գործադրելուց հետո օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի ոչ գույքային բնույթի պահանջը չկատարվելու դեպքում դրա անվերապահ կատարումն ապահովելու այլ հնարավորություն չունի, ինչն էլ հանգեցնում է օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ կատարման անհնարինություն: Այլ կերպ ասած՝ միայն վերջին դեպքում է վրա հասնում ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված՝ «եթե դրա կատարումը հնարավոր չէ հարկադիր կատարման միջոցների գործադրմամբ» պայմանը:

Վերոգրյալից հետևում է, որ Օրենսդիրը նշված պայմանը կիրառելիս նկատի է ունեցել սուսկ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի կատարմանն ուղղված որոշակի հարկադիր կատարման միջոցների գործադրման հնարավորությունը՝ վերաբերելով օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի, վճռի կամ դատական այլ ակտի միայն ոչ գույքային բնույթի պահանջների կատարմանը, ուստի անձինք ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածով չեն կարող քրեական պատասխանատվության ենթարկվել օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի՝ գույքային բնույթի պահանջները չկատարելու համար:

Այս առումով հատկանշական է, որ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի¹⁶ 353-րդ հոդվածը ևս բացառություն էր նախատեսում այն դատական ակտերի պահանջների կատարման կապակցությամբ, որոնք վերաբերում էին գումարի բռնագանձման պահանջին և քաղաքացիաիրավական պայմանագրերից բխող պարտավորություններին:

¹⁶ Տե՛ս ՀՀ քրեական օրենսգրքը, ՀՕ-528-Ն, ընդունվել է 2003 թվականի ապրիլի 18-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 2003 թվականի օգոստոսի 1-ին, ուժը կորցրել է 2022 թվականի հուլիսի 1-ին, ՀՀԳՏ 2003.05.02/25(260):

Անդրադառնալով վերը թվարկված հարցերից երրորդին՝ հարկ է նշել, որ Օրենքի 5-րդ հոդվածով նախատեսված են հետևյալ հարկադիր կատարման միջոցները՝

- 1) պարտապանի գույքի վրա բռնագանձում տարածելը՝ արգելանք դնելու և այն իրացնելու միջոցով,
- 2) պարտապանի աշխատավարձի, կենսաթոշակի, կրթաթոշակի և այլ տեսակի եկամուտների վրա բռնագանձում տարածելը,
- 3) այլ անձանց մոտ գտնվող պարտապանի դրամական միջոցների և այլ գույքի վրա բռնագանձում տարածելը,
- 4) կատարողական թերթում նշված որոշակի առարկաները պարտապանից առգրավելը և պահանջատիրոջը հանձնելը,
4.1) հարկադիր կատարողի որոշումները չկատարելու համար տուգանք կիրառելը,
- 5) կատարողական թերթի կատարումն ապահովող այլ միջոցներ»:

Այս առումով հարկ է նշել, որ մի շարք դատավարական որոշումների ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ որպես օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի, վճռի կամ դատական այլ ակտի պահանջների կատարման կապակցությամբ հարկադիր կատարման վերջին միջոց, որի գործադրմամբ սպառվում է դատական ակտերի հարկադիր կատարման հնարավորությունը՝ հիմնականում ներկայացվում է Օրենքի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4.1-ին կետով նախատեսված՝ հարկադիր կատարողի որոշումները չկատարելու համար տուգանք կիրառելը, որպիսի պայմաններում էլ դատավարական որոշման հեղինակները հանգել են հետևության առ այն, որ քանի դեռ հարկադիր կատարողի որոշումները չկատարելու համար հարկադիր կատարողի կողմից տուգանք չի կիրառվել, դատական ակտի հարկադիր կատարման հնարավորությունը չի սպառվել: Սակայն այս առումով հարկ է նշել, որ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ «Հ օրենսգրքով»¹⁷ հարկադիր կատարողի որոշումները չկատարելը՝ որպես առանձին վարչական իրավախախտում, նախատեսված չէ, ինչը, մեր կարծիքով, օրենքի բաց է: Նման պայմաններում հարկադիր կատարողը գործնականում փաստացի հնարավորություն չունի կիրառելու Օրենքի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4.1-ին կետով նախատեսված հարկադիր կատարման միջոցը: Մի շարք դատավարական որոշումների ուսումնասիրությամբ պարզվել է նաև, որ դրանցում նախկինում՝ որպես հարկադիր կատարողի որոշումները չկատարելու համար վարչական պատասխանատվություն նախատեսող դրույթ՝ մատնանշվել է Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ «Հ օրենսգրքի 206⁹-րդ հոդվածը (դատական ակտը դիտավորությամբ չկատարելը), որը 2022 թվականի հունիսի 9-ից ուժը կորցրել է:

Ի մի բերելով վերոգրյալը՝ գտնում ենք, որ քանի դեռ Վարչական իրավախախ-

¹⁷ Տե՛ս Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ «Հ օրենսգրքը, ընդունվել է 1985 թվականի դեկտեմբերի 6-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 1986 թվականի հունիսի 1-ին, ՀՄՍՀԳՄՍ 1985/23:

տումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքում որպես առանձին վարչական իրավախախտում՝ նախատեսված չէ հարկադիր կատարողի որոշումները չկատարելը, հարկադիր կատարողը գրկված է Օրենքի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4.1-ին կետով նախատեսված հարկադիր կատարման միջոցը գործադրելու հնարավորությունից, որպիսի պայմաններում իրավակիրառ պրակտիկայում խնդիրներ են առաջանում դատական ակտերի հարկադիր կատարման կապակցությամբ հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության աշխատակիցների կողմից իրականացված միջոցների գործադրումը սպառված համարելու տեսանկյունից: Հետևաբար յուրաքանչյուր առանձին դեպքում անհրաժեշտ է անդրադառնալ տվյալ իրավիճակում հարկադիր կատարողի կողմից գործադրված և գործադրման ենթակա բոլոր հնարավոր հարկադիր կատարման միջոցներին, որոնց սպառմամբ էլ կսպառվի դատական ակտերի հարկադիր կատարման հնարավորությունը:

Դատական ակտը չկատարելու կամ դրա կատարմանը խոչընդոտելու հանցակազմի սուբյեկտը

Նշված հանցակազմի սուբյեկտին անդրադառնալիս հարկ է նշել, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածի դիսպոզիցիայի վերլուծությունից հետևում է, որ որպես սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցակազմի սուբյեկտ կարող են հանդես գալ քրեական պատասխանատվության տարիքի հասած, մեղսունակ ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձինք, իսկ 2-րդ մասով նախատեսված հանցակազմի սուբյեկտ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 20-րդ կետով սահմանված՝ պաշտոնատար անձինք: Ընդ որում, այս առումով հարկ է ընդգծել, որ նշված սուբյեկտները պետք է հանդիսանան դատական ակտերի հասցեատերեր, այլ կերպ ասած՝ դատարանի կողմից դատական ակտով սահմանված պահանջի կատարման պարտականությունը պետք է անմիջապես վերջիններին վրա դրված լինի:

Պաշտոնատար անձանց կողմից իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով դատական ակտը չկատարելու կամ դրա կատարմանը խոչընդոտելու դեպքերին իրավական գնահատական տալիս հարց է առաջանում՝ վերջիններիս արարքը ենթակա է որակման պաշտոնատար անձի կողմից իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունը չարաշահելու կամ լիազորություններն անցնելու համապատասխան՝ քրեական պատասխանատվություն նախատեսող ՀՀ քրեական օրենսգրքի 441-րդ, թե՛ 507-րդ հոդվածով:

Այս առումով հարկ է նշել, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 441-րդ հոդվածով նախատեսված նորմերը հարաբերվում են որպես ՀՀ քրեական օրենսգրքի Հատուկ մասի ընդհանուր և հատուկ նորմեր՝ դրանից բխող իրավական հետևանքներով հանդերձ: Այսպես, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 52-րդ

հողվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ եթե անձի մեկ արարքում միաժամանակ առկա են սույն օրենսգրքի Հատուկ մասի ընդհանուր և հատուկ նորմեր, ապա արարքը որակվում է միայն հատուկ նորմով:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ հարկ է փաստել, որ պաշտոնատար անձանց կողմից իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով՝ դատական ակտը չկատարելու կամ դրա կատարմանը խոչընդոտելու դեպքերին իրավական գնահատական տալիս անհրաժեշտ է առաջնորդվել հատուկ նորմով, այլ կերպ ասած՝ պաշտոնատար անձանց արարքները որակել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածի 2-րդ մասով:

Մի շարք դատավարական որոշումների ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ գործնականում հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության աշխատակիցների կողմից դատական ակտի կատարման ուղղությամբ համապատասխան միջոցներ չձեռնարկելու և դրա արդյունքում դատական ակտի կատարումը չապահովելու դեպքերին ևս իրավական գնահատական է տրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածի 2-րդ մասով:

Այս առումով հարկ է անդրադառնալ հետևյալ հարցին. հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության աշխատակիցների կողմից դատական ակտի կատարման ուղղությամբ համապատասխան միջոցներ չձեռնարկելու և դրա արդյունքում դատական ակտի կատարումը չապահովելու դեպքերում վերջիններիս արարքը ենթակա է որակման ՀՀ քրեական օրենսգրքի 441-րդ, թե՛ 507-րդ հոդվածով:

Վերոգրյալի կապակցությամբ հարկ է արձանագրել, որ, ինչպես վերը նշվեց, դատական ակտը չկատարելու կամ դատական ակտի կատարմանը խոչընդոտելու հանցակազմի սուբյեկտներն այն անձինք են, որոնք հանդիսանում են համապատասխան դատական ակտերի հասցեատերերը, որոնց վրա էլ (անմիջապես) դատարանի կողմից դրվել է դատական ակտով սահմանված պահանջի կատարման պարտականություն, ինչից հետևում է, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ դատարանի կողմից դատական ակտով անմիջապես հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության աշխատակիցների վրա չի դրվել դատական ակտով սահմանված պահանջի կատարման պարտականություն, վերջիններիս կողմից դատական ակտի կատարման ուղղությամբ համապատասխան միջոցներ չձեռնարկելու և դրա արդյունքում դատական ակտի կատարումը չապահովելու դեպքերը ենթակա են որակման ոչ թե՛ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածով, այլ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 441-րդ հոդվածով:

Այլ է իրավիճակն այն դեպքերում, երբ դատարանը դատական ակտով անմիջապես հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության աշխատակիցների վրա է դնում դատական ակտով սահմանված պահանջի կատարման պարտականություն, որպիսի պայմաններում վերջիններիս կողմից դատական ակտի կատարման ուղղությամբ համապատասխան միջոցներ չձեռնարկելու և դրա

արդյունքում դատական ակտի կատարումը չապահովելու դեպքերը ենթակա են որակման ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածով:

Վերը նշվածից հետևում է, որ հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության աշխատակիցների կողմից դատական ակտի կատարման ուղղությամբ համապատասխան միջոցներ չձեռնարկելու և դրա արդյունքում դատական ակտի կատարումը չապահովելու դեպքերին իրավական գնահատական տալիս էականը դատական ակտի հասցեատիրոջ հարցի պարզումն է:

Դատական ակտը չկատարելու կամ դրա կատարմանը խոչընդոտելու հանցակազմի սուբյեկտիվ կողմը

Անդրադառնալով խնդրո առարկա հոդվածով նախաձեռնված վարույթների կարճման դեպքերին և դրանց հիմքերին՝ հարկ է արձանագրել, որ դրանց մեջ զգալի թիվ են կազմում այն դեպքերը, երբ վարույթը կարճվում է հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի բացակայության պատճառաբանությամբ, սակայն քիչ չեն նաև դեպքերը, երբ վարույթը կարճվում է հանցակազմի սուբյեկտիվ կողմի բացակայության հիմքով:

Սույն հանցակազմի սուբյեկտիվ կողմը դրսևորվում է ուղղակի դիտավորությամբ: Սուբյեկտիվ կողմի մասին խոսելիս հարկ է նշել, որ գիտության մեջ տարածված է նաև կարծիքն առ այն, որ քննարկվող հանցակազմի սուբյեկտիվ կողմը կարող է դրսևորվել նաև անուղղակի դիտավորությամբ¹⁸:

Այս առումով հարկ է նշել, որ դատական ակտերն ուղղված են կարգավորելու մարդու կենսագործունեության տարատեսակ և տարաբնույթ ոլորտներ, ուստի նաև վերականգնելու դրանցից բխող տարատեսակ և տարաբնույթ խախտված իրավունքներ, ինչի հետևանքով գործնականում քիչ չեն դեպքերը, երբ անձը, չնայած դատարանի կողմից խախտված իրավունքը վերականգնելու պարտականությունն արձանագրելու հանգամանքին, օբյեկտիվորեն հնարավորություն չի ունենում ապահովելու դատական ակտի կատարումը, իսկ մի շարք այլ դեպքերում խախտված իրավունքի վերականգնումը հանգեցնելու է այլ անձանց իրավունքների խախտումների շղթայի (օրինակ՝ դատարանը համապատասխան դատական ակտով պարտապահին պարտավորեցրել է քանդել օրինականացման ոչ ենթակա ինքնական կառուցված շինությունը, որպիսի գործողության կատարումը կարող է հանգեցնել նշված ինքնական կառույցի հարակից հատվածում գտնվող պատմամշակութային շենքի փլուզմանը): Եթե առաջին դեպքում, երբ դատական ակտի հասցեատերն օբյեկտիվորեն հնարավորություն չի ունենում կատարելու դատական ակտի պահանջները, չնայած նրան, որ առկախվում է դատական ակտի կատարումը, այնուամենայնիվ, փաստվում է անձի մոտ հանցակազմի սուբյեկտիվ կողմի բացակայությունը,

¹⁸ Ст' u Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации, особенная часть, под ред. А. В. Наумова, Москва, էջ 735:

ապա այլ է իրավիճակը երկրորդ դեպքում, երբ խախտված իրավունքի վերականգնումը հանգեցնելու է այլ անձանց իրավունքների խախտումների շղթայի: Նման դեպքերում դատական ակտերի հասցեատերերի արարքին քրեաիրավական գնահատական տալը գործնականում հանգեցնում է դժվարությունների և պահանջում իրավական վերլուծություններ և իրավիճակը համակողմանի գնահատելու անհրաժեշտություն: Նշված խնդրահարույց իրավիճակի լուծման կապակցությամբ ներկայումս մշակվում է Օրենքի նախագիծ, որի համաձայն՝ դատական ակտի հասցեատիրոջն առաջարկվելու է խախտված իրավունքի վերականգնման այլընտրանքային եղանակ: Վկայակոչված նախագծի ընդունման պարագայում նկարագրված իրավիճակներին լուծում կտրվի:

Եզրակացություն

Ելնելով վերոգրյալից առաջարկում ենք.

1. դատական ակտը չկատարելու կամ դրա կատարմանը խոչընդոտելու հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի մաս կազմող գործողություններին կամ անգործությանն իրավական գնահատական տալիս հարկ է նկատի ունենալ, որ.

- անձը դատական ակտը չկատարելու համար չի կարող ենթարկվել քրեական պատասխանատվության, եթե խոսքը վերաբերում է օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի՝ գույքային բնույթի պահանջները չկատարելուն,
- անձը դատական ակտը չկատարելու համար չի կարող ենթարկվել քրեական պատասխանատվության, քանի դեռ դատական ակտի կատարման կապակցությամբ չեն գործադրվել հարկադիր կատարման միջոցները և դրանց գործադրման արդյունքում հնարավոր չի եղել ապահովել դատական ակտի կատարումը: Մինևույն ժամանակ, քանի դեռ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ «Հ» օրենսգրքում որպես առանձին վարչական իրավախախտում՝ նախատեսված չէ հարկադիր կատարողի որոշումները չկատարելը և հարկադիր կատարողը գրկված է Օրենքի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4.1-ին կետով նախատեսված հարկադիր կատարման միջոցը գործադրելու հնարավորությունից, որպիսի պայմաններում իրավակիրառ պրակտիկայում խնդիրներ են առաջանում դատական ակտերի հարկադիր կատարման կապակցությամբ հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության աշխատակիցների կողմից իրականացված միջոցների գործադրումը սպառված համարելու տեսանկյունից, յուրաքանչյուր առանձին դեպքում անհրաժեշտ է անդրադառնալ տվյալ իրավիճակում հարկադիր կատարողի կողմից գործադրված և գործադրման ենթակա բոլոր հնարավոր հարկադիր կատարման միջոցներին, որոնց սպառմամբ էլ կապառվի դատական ակտերի հարկադիր կատարման հնարավորությունը:

2. Պաշտոնատար անձանց կողմից իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով՝ դատական ակտը չկատարելու կամ դրա կատարմանը խոչընդոտելու դեպքերին իրավական գնահատական տալիս անհրաժեշտ է առաջնորդվել ոչ թե ընդհանուր՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 441-րդ հոդվածով, այլ հատուկ նորմով և պաշտոնատար անձանց արարքները որակել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածի 2-րդ մասով:

Միևնույն ժամանակ, հարկ է նկատի ունենալ, որ դատական ակտը չկատարելու կամ դատական ակտի կատարմանը խոչընդոտելու հանցակազմի սուբյեկտներն այն անձինք են, որոնք հանդիսանում են համապատասխան դատական ակտերի հասցեատերերը, որոնց վրա էլ (անմիջապես) դատարանի կողմից դրվել է դատական ակտով սահմանված պահանջի կատարման պարտականություն, ինչից հետևում է, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ դատարանի կողմից դատական ակտով անմիջապես հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության աշխատակիցների վրա չի դրվել դատական ակտով սահմանված պահանջի կատարման պարտականություն, վերջիններիս կողմից դատական ակտի կատարման ուղղությամբ համապատասխան միջոցներ չձեռնարկելու և դրա արդյունքում դատական ակտի կատարումը չապահովելու դեպքերը ենթակա են որակման ոչ թե ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածով, այլ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 441-րդ հոդվածով:

3. Երբ անձը, չնայած դատարանի կողմից խախտված իրավունքը վերականգնելու պարտականությունն արձանագրելու հանգամանքին, օբյեկտիվորեն հնարավորություն չի ունենում ապահովելու դատական ակտի կատարումը, չնայած նրան, որ առկախվում է դատական ակտի կատարումը, այնուամենայնիվ, փաստվում է անձի մոտ հանցակազմի սուբյեկտիվ կողմի բացակայությունը: Սակայն այլ է իրավիճակը այն դեպքերում, երբ խախտված իրավունքի վերականգնումը հանգեցնելու է այլ անձանց իրավունքների խախտումների շղթայի: Նշված խնդրահարույց իրավիճակի լուծման կապակցությամբ ներկայումս մշակվում է օրենքի նախագիծ, որի համաձայն՝ դատական ակտի հասցեատիրոջն առաջարկվելու է խախտված իրավունքի վերականգնման այլընտրանքային եղանակ, ինչը, մեր կարծիքով, կլուծի նկարագրված խնդրահարույց իրավիճակը:

Գրականության ցանկ (reference list, список литературы)

1. «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» ՀՀ սահմանադրական օրենք, ՀՕ-95-Ն, ընդունվել է 2018 թվականի փետրվարի 7-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 2018 թվականի ապրիլի 9-ին, ՀՀԳՏ 2018.02.12/10(1368):
«Judicial Code of the Republic of Armenia» Constitutional Law of the Republic of Armenia, HO-95-N, adopted on 07.02.2018, entered into force on 09.04.2018, Official Gazette of the Republic of Armenia 2018.02.12/10(1368):
2. «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիա, ընդունվել է 1950 թվականի նոյեմբերի 4-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 2002 թվականի ապրիլի 26-ին, ՀՀԱԳՆԳՏ 2004.12.20/5(13):
European Convention «On the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms», adopted on 04.11.1950, entered into force on 26.04.2002, Official Gazette of the Republic of Armenia 2004.12.20/5(13):
3. Վենետիկի հանձնաժողովի 2016 թվականի մարտի 18-ի «Իրավունքի գերակայության հսկիչ ցանկ», CDL-AD(2016)007:
«Rule of Law Checklist» of the Venice Commission, March 18, 2016, CDL-AD(2016)007:
4. Վենետիկի հանձնաժողովի 2011 թվականի մարտի 25-26-ի «Իրավունքի գերակայության մասին զեկույց», CDL-AD(2011)003rev:
«Rule of Law Report» of the Venice Commission», March 25-26, 2011, CDL-AD(2011)003rev:
5. Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 2003 թվականի սեպտեմբերի 9-ի «Դատական ակտերի կատարման մասին» հանձնարարական, Rec(2003)17:
Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe «On the Execution of Judicial Acts», September 9, 2003, Rec(2003)17:
6. ՀՀ քրեական օրենսգիրք, ՀՕ-199-Ն, ընդունվել է 2021 թվականի մայիսի 5-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 2022 թվականի հուլիսի 1-ին:
«Criminal Code of the Republic of Armenia», HO-199-N, adopted on 05.05.2021, entered into force on 01.07.2022:
7. ՀՀ քրեական օրենսգիրք, ՀՕ-528-Ն, ընդունվել է 2003 թվականի ապրիլի 18-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 2003 թվականի օգոստոսի 1-ին, ուժը կորցրել է 2022 թվականի հուլիսի 1-ին, ՀՀԳՏ 2003.05.02/25(260):
«Criminal Code of the Republic of Armenia», HO-528-N, adopted on 18.04.2003, entered into force on 01.08.2003, expired on 01.07.2022, Official Gazette of the Republic of Armenia 2003.05.02/25(260):
8. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգիրք, ընդունվել է 1985 թվականի դեկտեմբերի 6-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 1986 թվականի հունիսի 1-ին, ՀՍՍՀԳՍ 1985/23:

«Code on Administrative Offenses of the Republic of Armenia», adopted on 06.12.1985, entered into force on 01.06.1986, Official Gazette of the Republic of Armenia 1985/23:

9. «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենք, ՀՕ-221, ընդունվել է 1998 թվականի մայիսի 5-ին, օրինական ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ին, ՀՀՊՏ 1998.06.15/12(45):
Law of the Republic of Armenia «On Enforcement of Judicial Acts», HO-221-N, adopted on 05.05.1998, entered into force on 01.01.1999, Official Gazette of the Republic of Armenia 1998.06.15/12(45):
10. Hornsby v. Greece, թիվ 18357/91 գանգատով Եվրոպական դատարանի՝ 1997 թվականի մարտի 19-ի վճիռը:
Hornsby v. Greece, Judgment of the European Court of Justice on March 19, 1997 in complaint No. 18357/91:
11. Burdov v. Russia, (No. 2) թիվ 33509/04 գանգատով Եվրոպական դատարանի 2009 թվականի հունվարի 15-ի վճիռը:
Burdov v. Russia, Judgment of the European Court of Justice on January 15, 2009 in complaint No. 33509/04:
12. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2023 թվականի մարտի 24-ի թիվ ՎԴ/8759/05/19 վարչական գործով որոշում:
Decision of the RA Court of Cassation on administrative case No. VD/8759/05/19 of March 24, 2023:
13. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2015 թվականի դեկտեմբերի 25-ի թիվ ԵԱԴԴ/0913/02/13 քաղաքացիական գործով որոշում:
Decision of the RA Court of Cassation on civil case No. EADD/0913/02/13 of December 25, 2015:
14. Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք, Հատուկ մաս, Գ. Ղազինյանի խմբ., ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2012:
Criminal Law of the Republic of Armenia, Special part, G. Ghazinyan ed., YSU pub. house, Yerevan, 2012:
15. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации, особенная часть, под ред. А.В. Наумова, Москва:
Commentary on the Criminal Code of the Russian Federation, Special part, A.V. Naumov ed., Moscow:
16. Курс уголовного права, особенная часть, том 5, под ред. Г.Н. Борзенкова, В.С. Комиссарова, Москва, 2002 г.:
Criminal Law Course, Special part, Volume 5, G.N. Borzenkova, V. S. Komisarova ed., Moscow, 2002:
17. Наумов А.В., Российское уголовное право, курс лекций, том III, особенная часть, 4-е изд., Москва, 2007 г.:
A.V. Naumov, Criminal Law of the Russian Federation, Course of Lectures, Volume 3, Special part, 4 ed., Moscow, 2007:

Lilit Shirvanyan

Senior Prosecutor at the Department for Cases of Crimes against State Power of the Prosecutor General's Office of the Republic of Armenia

FAILURE TO PERFORM A JUDICIAL ACT OR OBSTRUCTING ITS PERFORMANCE¹

Abstract

The article is devoted to the issues of legal classification of the crime of failure to execute a judicial act or obstructing its execution provided for by Article 507 of the Criminal Code of the RA, which is due to the fact that, in the presence of identical factual circumstances, different competent authorities of the RA show various approaches to classification of the crime provided for in the aforementioned article, which, in its turn, is due to many objective and subjective reasons. What should be included among the objective reasons are the primarily existing legal regulations, their various interpretations and the specifics related to their application.

Among the subjective reasons are the specifics of the examination determined by the factual circumstances of a specific criminal proceeding.

During the investigation of criminal cases regarding the mentioned crime, the arising problems are most often related to the classification of crimes, the choice of effective investigation tactics, the execution of mandatory investigative actions, the clarification of the circumstances to be clarified and other issues.

The article examines the elements of the mentioned crime and, in their context, presents the legal assessment of the crime in question and the problematic situations that have arisen in practice, providing appropriate legal solutions to overcome them.

The article draws parallels between the offenses of failing to execute a judicial act or obstructing its execution under Article 507 of the RA Criminal Code and the offenses of abusing or exceeding official powers under Article 441 of the RA Criminal Code, and presents the main criteria for their distinction.

The conducted study is aimed at ensuring a practically uniform application with regard to the legal qualification of the crime provided for by Article 507 of the RA Criminal Code, as well as solving certain problematic situations that have arisen.

Keywords: judicial act; non-execution of the judicial act; obstructing the execution of the judicial act; enforcement measures; abuse of official powers.

¹ The article was presented on 07.03.2024 and was reviewed on 14.05.2024.

Лилит Ширванян

Старший прокурор управления по преступлениям против государственной власти Генеральной прокуратуры Республики Армения

НЕИСПОЛНЕНИЕ СУДЕБНОГО АКТА ИЛИ ВОСПРЕЯТСТВОВАНИЕ ИХ ИСПОЛНЕНИЮ¹

Абстракт

Статья посвящена вопросам правовой квалификации преступления, предусмотренного статьей 507 УК РА, что обусловлено тем, что при наличии тождественных фактических обстоятельств разные компетентные органы РА демонстрируют разные подходы к квалификации преступления, предусмотренного вышеупомянутой статьей, что в свою очередь обусловлено многими объективными и субъективными причинами. К объективным причинам следует отнести преимущественно существующие правовые нормы, их различные толкования и особенности их применения.

К числу субъективных причин следует отнести особенности проведения расследования, определяемые фактическими обстоятельствами конкретного уголовного дела. При расследовании уголовных дел по указанным преступлениям чаще всего возникают проблемы, связанные с квалификацией преступлений, выбором эффективной тактики расследования, выполнением обязательных следственных действий, выяснением обстоятельств, подлежащих выяснению, и другими вопросами.

В статье рассматриваются составы указанного преступления и в их контексте представлена правовая оценка указанного преступления и проблемных ситуаций, возникших на практике, предлагаются соответствующие правовые пути их преодоления.

В статье проводятся параллели между преступлениями неисполнения судебного акта или воспрепятствования его исполнению, предусмотренного статьей 507 УК РА, и преступлениями злоупотребления служебных полномочий, предусмотренного статьей 441 УК РА, и представлены основные критерии их разделения.

Проведенное исследование направлено на обеспечение практически единого образного применения в связи с правовой квалификацией преступления, предусмотренной статьей 507 УК РА, а также на решение некоторых возникших проблемных ситуаций.

Ключевые слова: судебный акт; неисполнение судебного акта; воспрепятствование исполнению судебного акта; меры принуждения; злоупотребление должностными полномочиями.

¹ Статья была представлена 07.03.2024 и прошла рецензирование 14.05.2024.